

УДК 76.071.1Яблон:741(477)”19”

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/52-3-7>

Ірина СИТНИК,

orcid.org/0000-0003-4501-9541

аспірант кафедри образотворчого мистецтва

Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка

(Київ, Україна) *i.sytnyk.asp@kubg.edu.ua*

РИСУНОК В КОНТЕКСТІ ГРАФІЧНОГО ДОРОБКУ ТЕТЯНИ ЯБЛОНСЬКОЇ

У статті досліджуються художньо-стилістичні особливості графічних творів української художниці Тетяни Яблонської (1917–2005). Увагу зосереджено на ескізах, начерках і станковій графіці 1945–1953 років, виявлених в архівних джерелах Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України (ЦДАМЛМУ). Відтак, науковій спільноті пропонуються до уваги портрети видатних діячів культури та мистецтв, що публікуються вперше. Представлений матеріал значно розширює масштаб таланту художниці, відомої всім першочергово за хрестоматійними живописними полотнами. Першочергово науковці звертали увагу на графічні твори останніх років життя, виконаних в техніці пастелі, залишаючи поза увагою значний графічний доробок, який формувався протягом всього творчого шляху мисткині. Актуалізовано питання зв'язку графічної мови творів з пошуками відповідної стилістики в живописі. Окреслено головні художні принципи побудови графічних творів, а саме: чіткий конструктивний рисунок, ясна логіка форми, точне відтворення природи у поєднанні з авторським віртуозним володінням лінією, яка не тільки моделює об'єми, а характером пластики формує емоційну образність. **Предмет** дослідження – графічні твори Тетяни Яблонської, виконані олівцем і вугіллям протягом 1930–1977 років, як відомі, опубліковані у виставкових каталогах, так і вперше представлені, завдяки роботі в архівних установах. **Мета** дослідження полягає у виявленні та аналізі формально-стилістичних аспектів графічних творів Тетяни Яблонської, авторської культури ліній і штриха як демонстрації високого рівня художньої майстерності. **Методологія** роботи базується на комплексному використанні аксіологічного підходу й мистецтвознавчого аналізу. Графічні твори, що вперше публікуються, значно розширюють уявлення про грані творчої особистості художниці й підкреслюють значущість її творчого доробку для національної спадщини. Визначення особливостей авторської манери – композиційної досконалості, лінійного моделювання – завдяки мистецтвознавчому методу сприятиме формуванню авторської пластичної моделі живописної й графічної візуальності у подальших дослідженнях. **Вперше** науковій спільноті пропонуються до розгляду графічні твори Тетяни Яблонської, що зберігаються в Центральному державному архіві-музеї літератури і мистецтва України (ЦДАМЛМУ). Завдяки кропіткій роботі з щоденниками художниці, з каталогами виставок і альбомами запропоновано наступну систематизацію графічного доробку мисткині: академічні рисунки періоду навчання в Київському художньому інституті (1935–1941); станкові графічні твори; підготовчі рисунки, ескізи та начерки до живописних полотен; портретні зарисовки діячів культури і мистецтв.

Ключові слова: українське образотворче мистецтво ХХ століття, графічні твори, Тетяна Яблонська.

Iryna SYTNYK,

orcid.org/0000-0003-4501-9541

Postgraduate of Fine Arts

Institute of Arts of Borys Grinchenko Kyiv University

(Kyiv, Ukraine) *i.sytnyk.asp@kubg.edu.ua*

DRAWING IN THE CONTEXT OF THE GRAPHIC WORKS OF TETIANA YABLONSKA

Artistic and stylistic peculiarities of graphic works of the Ukrainian artist Tetiana Yablonska (1917–2005) are researched in the paper. Attention is paid to sketches, drafts, and easel paintings found in the archive sources of the Central State Archives Museum of Literature and Arts of Ukraine (CSAMLA Ukraine). Therefore, the portraits of prominent workers of culture and arts that are published for the first time are presented to the scientific community. The presented materials significantly widen the scope of the talent of the artist known first of all for canonical canvas paintings. First of all, scientists paid attention to the graphic works of the last years of life, made in the pastel technique, neglecting the significant graphic works formed throughout the artist's creative path. The issue of connection of works graphic language of with searches of particular stylistics in painting is actualized. The main artistic principles of graphic works construction are defined, namely: clear constructive drawing, clear logic of the form, exact reproduction of nature combined with the author's virtuous mastery of line that not only models volumes, but forms emotional imagery by plastic character. **The research** subject – graphic works of Tetiana Yablonska, made in pencil and coal during 1930–1977, both famous, published in exhibition catalogues and presented for the first time thanks to works in archives. **The aim** of the research is to identify and analyse of the formal and stylistic aspects of the graphic works of Tetiana Yablonska, author's

culture of line and stroke as a demonstration of high-level artistic skill. Research methodology is based on the complex use of the axiological approach and art analysis. The graphic works, published for the first time, significantly widen the scope of the talent of the artist and emphasize her creative works' importance for the national heritage. Definition of the author's peculiarities – compositional perfection, linear modeling – due to the art method will contribute to the formation of the author's plastic model of paintings and graphic visuality in further research. The graphic works of Tetiana Yablonska kept at the Central State Archives Museum of Literature and Arts of Ukraine (CSAMLA Ukraine) are presented to the scientific community for the first time. Due to the extensive work with the artist's diaries, exhibition catalogues and albums the following systematization of the artist's graphic works is proposed: academic drawings of the period of study at Kyiv Art Institute (1935–1941); easel graphic works; preliminary drawings, sketches and drawings to canvas paintings; portrait sketches of workers of culture and art.

Key words: *Ukrainian fine arts of the 20th century, graphic works, Tetiana Yablonska.*

Постановка проблеми. Графічний доробок у творчості Тетяни Яблонської недостатньо ґрунтовно вивчено. В аналітичних текстах акцентовано увагу на ескізах як підготовчому матеріалі до живописних полотен, і творах у техніці пастелі, виконаних мисткинею протягом останніх років життя. Втім, за результатами архівної роботи було з'ясовано, що графічний доробок Тетяни Яблонської не обмежується зазначеним репертуаром. У Центральному державному архіві-музеї літератури і мистецтва України (ЦДАМЛМУ) було виявлено рисунки олівцем 1945–1953 років, які не публікувались. Відтак, виникла нагальна необхідність презентувати науковій спільноті й всім, хто плекає українське мистецтво, невідомі графічні твори Тетяни Яблонської. Актуальності набуває також питання систематизації графічної спадщини художниці. Перша така спроба, презентована у даному дослідженні, ще не претендує на завершення, але закладає підґрунтя для подальшої кропіткої аналітичної роботи.

Аналіз досліджень. Дослідники творчості Тетяни Яблонської зосереджували увагу першочергово на живописному доробку мисткині. Графічних творів науковці торкались побіжно, не зосереджуючи увагу на використанні різних технік, на особливостях авторської манери володіння штрихом і лінією. Вся опублікована інформація складається із доволі стислих ремарок щодо загальних характеристик графіки та репродукцій в альбомах і каталогах виставок. Відтак, весь корпус графічних творів виявився майже не дослідженим.

Перші публікації окремих рисунків представлено у монографії Леоніда Владича «Тетяна Нилівна Яблонська» (1958). Аналізуючи творчий доробок художниці, автор звернув увагу на підготовчі композиції до полотна «Хліб»: «На току» (1948, папір, вугілля), «Мішки на току» (1948, папір, вугілля), «Скиртування пшениці» (1948, папір, вугілля); голову дівчини «Етюд до картини «Хліб» (1948, папір, вугілля, олівець, акварель). Окремо Л. Владич відзначив акварельні роботи

Яблонської, які були створені за час перебування у Венеції влітку 1956 року у зв'язку з участю у XXVIII Міжнародній художній виставці. Автор характеризував етюдний характер акварельних творів, відзначив, зокрема, пейзаж «Венеція. На лагуни» (1956, папір, акварель), підкресливши високу майстерність виконання (Владич, 1958: 16-45).

Наукові розвідки XXI століття переважно наводять окремі глави і фрагменти у монографіях з узагальненим аналізом етапів творчості та публікацією робіт, що характеризують ці етапи (Скляренко, 2018: 8). Зокрема, у главі «Творчість Тетяни Яблонської (1917–2005): особистий шлях в історії радянського живопису» Галини Скляренко підкреслюється виразна еволюція стилістики художниці – від відчутної присутності вчителя Федора Кричевського до «образно-пластичного узагальнення... майже формульності» (Скляренко, 2018: 23). Автор відзначає творчі принципи мисткині, що засновані на високій школі реалістичної майстерності та досконалому володінні технікою малюнку та живопису.

Наприкінці своєї творчої діяльності Тетяна Яблонська, завдяки життєвим обставинам, стала працювати у техніці пастелі. У 2006 році Національний художній музей України (Київ) видав каталог «Тетяна Яблонська. Пастель 2003–2005», в якому опубліковано загальний перелік 94 творів, які брали участь у виставці, й репродукції 37 натюрмортів і пейзажів (Мамаєв, Атаян, 2006).

Представлені дослідження й збірки репродукцій творів через доволі мінімальну інформативну складову не дають уявлення про графічний доробок, який створювався протягом життя художниці й виявився поза увагою наукової спільноти.

Мета дослідження полягає у презентації, систематизації й мистецтвознавчому аналізі графічних творів Тетяни Яблонської у техніках олівець, вугілля на підставі дослідження архівних матеріалів та епістолярної спадщини. Зазначена мета дозволить виявити особливості графічної мови художниці й підкреслити значущість цього

доробку не тільки для демонстрації масштабності спадку Тетяни Яблонської, а й для збагачення української графіки загалом.

Виклад основного матеріалу. Перші графічні твори Тетяни Яблонської датуються 1930-ми роками, в цей період основи рисунку майбутній мисткині закладає батько Ніл Олександрович. Серед перших творів варто відзначити «Малюнки по пам'яті» (початок 1930-х, 20x29, папір, олівець, чорнило, Кам'янець-Подільський історичний музей-заповідник), «Портрет батька» (1933, папір, олівець, 31x21, власність родини) (Атаян, 2020: 64-65). Саме в цих рисунках формуються здібності художниці відчувати рух ліній, їх характер і силу натиску. У «Малюнках по пам'яті» лінія формує силуети фігур, що стоять чи сидять, динамічно конструює пропорції. За словами художниці, батько навчав: «Тільки володіючи живим творчим рисунком, можна вільно компоувати найскладніші сцени, як це вміли робити старі майстри» (Атаян, 2020: 73). Тетяна Нилівна у 1979 році зазначала, що тільки живе малювання сприяє розвитку уяви, а застосування виключно аналітичного методу є дуже небезпечним, його можна використовувати як допоміжний, коли вже досить розвинена уява. Адже схематична побудова «глушить» в учневі живе почуття (Атаян, 2020: 73).

Удосконалення майстерності Тетяни Яблонської було продовжено під час навчання у Київському художньому інституті (1935–1941) у майстра рисунку Абрама Черкаського та видатного живописця Федора Кричевського.

У статті, присвяченій висвітленню першої студентської виставки робіт Тетяни Яблонської у 1941 році, дослідник В. Денисов відзначив підвищені вимоги Федора Кричевського саме до рисунку та колористичного рішення форми. Під час навчання в інституті рисунок Тетяни Яблонської стає більш загостреним та точнішим, побудова кольором форми стає впевненою, а володіння пензлем – вільнішим (Денисов, 1941: 23-25). Адже сам Ф. Кричевський отримав фахову художню освіту, навчаючись в Московському училищі живопису, скульптури й архітектури (1896–1901) та в Петербурзькій Академії мистецтв (1903–1910).

Саме Ф. Кричевський заклав основні принципи та підходи, що залишились у Тетяни Яблонської незмінними на весь період її творчого шляху: чіткий конструктивний рисунок; безкомпромісна, ясна логіка форми; точне відтворення природи; дотримання реалістичних засад, не зважаючи на пошуки індивідуальної творчої манери (Ситник, 2021).

Неможливо оминати увагою факт першої повоєнної виставки графічних робіт художників України, яка відбулась у 1946 році в Ленінграді і Таллінні. Тетяна Яблонська експонувала три графічні твори: «Забава» (етюд, папір, олівець, 22x31), «Купання» (етюд, папір, олівець, 21x29,5), «Начерк до чоловічого портрету» (папір, олівець, 22x31) – всі роботи зазначені в каталозі без дати (Нестеровська, Владич, 1946: 30). Нажаль, ілюстративний ряд каталогу не містить репродукції цих творів.

Весь корпус графічних творів Тетяни Яблонської до 1960-х років демонструє високий рівень академічної підготовки, розуміння художницею не тільки принципів законів класичного мистецтва (композиційна побудова, пропорційність, просторові відношення), а й виразність лінії та її узгодження з площиною паперу, як одну з фундаментальних засад мистецтва графіки.

Втім, участь Яблонської у XXVIII Міжнародній художній виставці у Венеції 1956 року стала ключовим моментом у подальшому розвитку художньої мови. Дослідивши роботи, створені під враженням атмосферного сьйва міста на воді, можемо говорити про певні зміни класичної оптики (відчуття форми, колориту) і підготовку переходу до неофольклорного стилю. Художниці виявилось замало графітного олівця для відтворення водного простору – Тетяна Яблонська створює акварельні пейзажі. У акварелях «Неаполь. Гавань Санта Лючія» (1956, папір, акварель, 33,7x26,7, №Г–1001, Миколаївський обласний художній музей імені В. Верещагіна), «Венеція. Гондольєри очікують туристів» (1956, 25,8x32,8, папір, акварель, №Г–922, Миколаївський обласний художній музей імені В. Верещагіна) з'являються чисті, дзвінки кольори у зображенні синіх і червоних прапорців, парасольок на сонячних площах Італії.

Акварельні твори Тетяни Яблонської широко представлені в художніх музеях Києва, Одеси, Харкова, Чернігова, Миколаєва. Частково акварелі опубліковано у виданні Г. Атаян «Щоденники. Спогади. Мрії», зокрема: «Венеціанський канал» (1956, папір, акварель, 26,3x33,4, Національний художній музей України), «Венеція. Сан-Марко» (1956, папір, акварель, 25,8x33, Національний художній музей України) (Атаян, 2020: 410). Майже всі акварельні твори брали участь в експозиції виставки, створеної до 90-річчя від дня народження мисткині у 2007 році в Національному художньому музеї України та 100-річчя з дня народження в 2017 році на виставці «І спогади, і мрії».

Вважаємо, що саме подорож до Італії та акварельні роботи кінця 50-х років заклали основу

неофольклорного періоду творчості Тетяни Яблонської наступного десятиліття. Атмосфера і унікальний ландшафт італійських міст, зокрема Венеції, спонукали до змін художньої оптики, яскраве сонячне світло у відблисках водного простору вимагало колористичної палітри, відмінної від академічного набору земляних фарб. Відтак, зміни торкнулись і рисунків олівцем.

Рисунки «Сільське подвір'я» (1964), «У сільській хаті» (1964) (Бугаєнко, 1991: 131) «Голова жінки» (1964) (Бугаєнко, 1991: 133) являють собою іншу графічну манеру Тетяни Яблонської. Лінія, тонка й подекуди переривчаста, як пунктир, огортає силуети будинків і дерев; академічне моделювання об'ємів штрихом відсутнє; штрих-лінія без натиску перетворює композиції на суцільну ажурну «витинанку». Відтак, у графічних творах, наряду із живописними, складається нова для художниці пластична система.

І вже у 1972 році на Першій республіканській виставці рисунку у Спільці художників України (Київ) Тетяна Яблонська – народний художник УРСР, член-кореспондент Академії мистецтв СРСР, лауреат Державних премій СРСР – експонувала графічні твори фольклорної серії: «Молода мати» (1964, папір, пастель, 75x62,7), «Піч у хаті» (1964, папір, олівець, 65x45,3), «Відпочинок» (1964, папір, олівець, 40x57,5), «Яхти» (1965, папір, олівець, 47x61,6) (Верба, 1972: 40).

У 1974 році на Другій республіканській виставці рисунку в Києві було представлено рисунки Тетяни Яблонської: «Оля», «Біля вікна», «У майстерні», «Взимку» (без дати) (Дмитрова, 1974: 9). Дослідниця Л. Дмитрова підкреслила особливості представлених рисунків: «Лінія, штрих, площина аркуша настільки майстерно приведені художницею в гармонійну єдність, що для глядача вони мов би зникають, а існують лише в композиційно і пластично довершених, психологічно насичених образах» (Дмитрова, 1974: 9).

На Першій виставці «Радянський станковий рисунок» у 1981 році були представлені графічні твори художниці, які раніше не експонувались: «Околиці Риму» (1970, папір, олівець, 31x48, власність автора), «Похмурий день» (1974, папір, олівець, 30x46,5, власність автора), «За роботою» (1973, папір, олівець, 65x45,5). Зазначені рисунки, зокрема, пейзажі, демонструють перехід до іншої графічної манери – від лінійного декоративного узагальнення до віртуозної демонстрації можливостей штриха. Саме штрих у цих станкових роботах є головним елементом, що моделює природні форми – від матеріальних (архітектура, дерева) до атмосферних (хмари, обрії горизонту).

Згущеність і нахили ліній формують плановість пейзажів і гармонізують узгодження із площиною паперу.

Участь Тетяни Яблонської у виставках рисунку протягом всього творчого шляху – факт, що доводить важливість царини графіки для мисткині, можливість розгортання її таланту за межі суто живописної традиції, вихід у простір знаково-узагальнених образів.

Окрему частину графічного доробку Тетяни Яблонської складають начерки і рисунки, як підготовчий матеріал до живописних полотен. Відзначимо рисунки до творів соцреалістичного періоду «У парку» (1949), «Хліб» (1949); до ключових творів неофольклорного періоду: «Мати» (1964), «В гості до онуків» (1964), «Гончар» (1966), «Життя» (1966). Графічна спадщина включає також зарисовки та створення композицій до творів класичного періоду: «Юність» (1969), «Безіменні висоти» (1969), «Льон» (1977), «Вечір. Стара Флоренція» (1973). Зазначені начерки та замальовки репродуковано у виданнях: Л. Владич (1958), І. Бугаєнко (1991), Г. Атаян (2020). Головною відмінною рисою зазначеного графічного доробку є чіткість лінії та конструктивність композиційного рішення, рухливість рисунку та його динаміка. Цінність цього творчого матеріалу – перше відчуття ідеї, яке майстриня досконало вміла схопити і відтворити, перше враження й вміння виділити головне для майбутнього твору.

Майстерність виявлення характерності образу, якою досконало володіла Тетяна Яблонська, втілювалась у графічних портретах, які створювала художниця при будь-якій нагоді, зокрема, на засіданнях і зібраннях, що доводять окремі ракурси портретів (профіль, три чверті, а подекуди тільки потилиця).

Блокнот начерків, що зберігається в Центральному державному архіві, надає важливі матеріали для аналізу та оцінки графічного доробку Тетяни Яблонської. Окремі сторінки з портретами (зарисовками) українських діячів культури і мистецтва публікуються вперше. Блокнот загалом налічує 64 сторінки з портретами, подекуди із зафіксованими фразами – нотатками виступів.

Лінійні рисунки нашаровуються один на один, створюючи певне враження скупченості персонажів. Але такий «палімпсест» засвідчує швидкість роботи руки майстра, бажання миттєво захопити головні риси, не відволікаючись навіть на перегортання сторінки блокноту. Лінія фіксує силует, характерні особливості зачіски, будову рис обличчя. При відсутності детального світлотіньового моделювання окремі лінії маркують плас-

тику обличчя (зморшки вікові й мімічні), що дає підстави говорити про високий рівень володіння лінією. (Рис. 1, Рис. 2) (Архів, б-д: 18,29).

Рис. 1, Рис. 2. Тетяна Яблонська. Начерки портретів Абдулаєва М. Г., Айтієва Г. А., Белашова А. М., Дейнека О. О., Джапарідзе І. М., Калнина Є. Ф., Орешникова В. М., Саркеяна А. М. та ін. б-д. Папір, олівець. Архівні копії надано ЦДАМЛМУ (Архів, б-д: 18,29).

Серія портретів українських художників: О. Захарчука, А. Коштелянчука, М. Чепика, виконана в іншій графічній манері з більш детальним опрацюванням об'ємів, пластики обличчя. Наведені твори, виконані олівцем протягом 1945–1953 років, також публікуються вперше (Рис. 3, Рис. 4, Рис. 5 відповідно) (Архів, 1945–1953: 1,8,9).

Рис. 3 Рис. 4 Рис. 5

Портрети О. Захарчука, А. Коштелянчука, М. Чепика (відповідно рис. 3, рис. 4., рис. 5). 1945–1953 рр., олівець, папір. Архівні копії надано ЦДАМЛМУ (Архів, 1945–1953: 1,8,9).

На кожному аркуші розміщено по одному портрету, що дозволяє автору зосередити увагу на опрацюванні деталей і відтворенні не тільки характерних рис, а й певних психологічних характеристик. Відтак, загальна композиційна постава –

нахил голови, погляд, дозволяють відзначати внутрішній стан і емоційний потенціал кожної особи. А лінія демонструє академічний підхід у світлотіньовому моделюванні, чітку логіку побудови форми.

У наведених графічних творах акумульовано рисувальний почерк Тетяни Яблонської: чіткі впевнені лінії, динаміка рисунку, високопрофесійний академічний підхід до форми, будови. Головна стильова особливість рисунку Тетяни Яблонської – це характер, вміння «схопити головне», як навчав в свій час батько Ніл Олександрович.

Наукова новизна. У дослідженні вперше публікуються портретні замальовки Тетяни Яблонської з Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України. Відтак, у творчості відомої художниці відкривається нова сторінка, де вона постає віртуозним графіком, майстром лінії і штриха, де лінія окреслює не тільки впізнавані риси обличчя, а й виявляє психологічний стан людини. Завдяки архівним матеріалам формується масштабна панорама унікальної графічної творчості Тетяни Яблонської, у повному обсязі на сьогодні не дослідженої, адже увага науковців була зосереджена першочергово на роботах в техніці пастелі.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо беззаперечну важливість графічного доробку в творчості Тетяни Яблонської. Рисунки різноманітними матеріалами – олівцем, вугіллям, аквареллю, пастеллю – засвідчили не тільки динамічний характер натури художниці у пошуку нової образності. Віртуозність володіння лінією, штрихом, плямою як головними засобами виразності графіки, стали підґрунтям еволюції художньої мови Тетяни Яблонської. На даному етапі дослідження пропонується наступна систематизація рисунків олівцем, вугіллям академічні роботи за часів навчання в художньому інституті; підготовчі матеріали до живописних творів; станкові роботи; начерки портретів.

Вперше опубліковані зарисовки з архівних джерел дозволяють говорити про багатовимірність творчості художниці, що спонукає до подальшого удосконалення розширеної систематизації графічного доробку видатної української художниці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атаян Г. Тетяна Яблонська. Щоденники, спогади, мрії / упоряд.: Г. Атаян, І. Зайцева. Київ : Родовід, 2020. 584 с.
2. Бугаєнко І. Тетяна Яблонська: Живопис. Графіка: альбом / упоряд.: І. Бугаєнко. Київ : Мистецтво, 1991. 176 с.
3. Виставка графічних робіт художників України. Таллін : каталог / Дирекц. худ. вист. України, Коміт. у спр. при Раді Мін. УРСР: уклад. Г. А. Нестеровська, підг. Л. Владич. Таллін, 1946. 32 с.
4. Владич Л. В. Тетяна Нилівна Яблонська : монографія. Київ : Державне видавн. образотворчого мистецтва і музичної літератури УРСР, 1958. 90 с.
5. Денисов В. Виставка робіт студентки Тетяни Яблонської. *Образотворче мистецтво*. 1941. № 4. С. 23–25.
6. Дмитрова Л. Лицем до життя. *Образотворче мистецтво*. 1974. № 2. С. 9.

7. Історія українського мистецтва : у 5 т. / голов. ред.: Г. Скрипник. Київ : Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАНУ, 2007. Т. 5 : Мистецтво ХХ століття, 2007. 1048 .
8. Перша республіканська виставка рисунка : кат. вист. / Спілка худ. України; упоряд. В. М. Верба. Київ : Реклама, 1972. 60 с.
9. Ситник І. Формування художнього світогляду Тетяни Яблонської в майстерні викладача живопису Федора Кричевського. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич. 2021. №35. С. 49–56.
10. Скляренко Г. Українські художники: з відлиги до незалежності. Кн. 1. Київ : ArtHuss, 2018. 280 с.
11. Тетяна Яблонська. Пастель 2003–2005 : кат. вист. / Націон. худ. муз. України; уклад.: С. Мамаєв, Г. Атаян. Київ: ВХ студію, 2006. 40 с.
12. Яблонська Тетяна Нилівна, український художник. Блокноти з начерками портретів М. Г. Абдулаєва, Г. А. Айтїєва, А. М. Белашова, О. О. Дейнека, І. М. Джапарідзе, Є. Ф. Калніня, В. М. Орешнікова, А. М. Саркеяна та ін. б-д. 64 арк., 2 док. ЦДАМЛМУ (Центральний держ. арх.-муз. літератури і мист. України) Ф. 731. Оп. 1. Спр. 3. Арк. 18, 29.
13. Яблонська Тетяна Нилівна, український художник. Портрети О. М. Захарчука, К. Ф. Кохана, А. П. Коштелянчука, В. І. Свида, Ф. Л. Фальчука, І. М. Хохлова, М. М. Чепика, В. М. Югая. Папір олівєць, 1945–1953 рр., 9 арк. ЦДАМЛМУ (Центральний держ. арх.-муз. літератури і мист. України) Ф. 731. Оп. 1. Спр. 1. Арк. 1,8,9.

REFERENCES

1. Ataian H. Tetiana Yablonska. Shchodennyky, spohady, mrii [Diaries, memories, dreams]. Kyiv, 2020. 584 p. [in Ukrainian].
2. Buhaienko I. Tetiana Yablonska: Zhyvopys. Hrafika : albom [Tatiana Jablonska: Painting. Graphics]. Kyiv, 1991. 176 p. [in Ukrainian].
3. Vystavka hrafichnykh robit khudozhnykiv Ukrainy. Tallin : katalog [Exhibition of graphic works by artists of Ukraine. Tallinn] / uklad. H. A. Nesterovska, pidh. L. Vladych. Tallin, 1946. 32 s. [in Ukrainian].
4. Vladych L. Tetiana Nylivna Yablonska : monohrafiia [Tatiana Nylivna Yablonska]. Kyiv, 1958. 90 p. [in Ukrainian].
5. Denysov V. Vystavka robit studentky Tetiany Yablonskoi [The exhibition is made by students Tetiana Yablonskoi]. *Fine art*, 1941, Nr 4, pp. 23–25. [in Ukrainian].
6. Dmytrova L. Lytsem do zhyttia [Face to life]. *The Art*. 1974, Nr 2, p. 9. [in Ukrainian].
7. Istoriiia ukrainskoho mystetstva : u 5 t. [History of Ukrainian art] / holov. red.: H. Skrypnyk. Kyiv, 2007. Т. 5 : Mystetstvo KhKh stolittia, 2007. 1048 p. [in Ukrainian].
8. Persha respublikanska vystavka rysunka : kat. vyst. [The first republican exhibition of drawings] / uporiad. V. M. Verba. Kyiv, 1972. 60 p. [in Ukrainian].
9. Sytnyk I. Formuvannia khudozhnoho svitohliadu Tetiany Yablonskoi v maisterni vykladacha zhyvopysu Fedora Krychevskoho [Formation of Tatiana Yablonskaya's artistic worldview in the studio of painting teacher Fedor Krychevsky]. *Topical issues of the humanities: an intercollegiate collection of researchers working with young people with Drohobych workers at Ivan Franko University*, 2021. Nr, 35, pp. 49–56. [in Ukrainian].
10. Skliarenko H. Ukrainski khudozhnyky: z vidlyhy do nezalezhnosti [Ukrainian artists: from thaw to independence]. Кн. 1. Kyiv, 2018. 280 p. [in Ukrainian].
11. Tetiana Yablonska. Pastel 2003–2005 : kat. vyst. [Pastel 2003–2005: cat. whist.] / Natsion. khud. muz. Ukrainy ; uklad.: S. Mamaiev, H. Ataian. Kyiv, 2006. 40 p. [in Ukrainian].
12. Iablonska Tetiana Nylivna, ukrainskyi khudozhnyk. Bloknoty z nacherkamy portretiv M. H. Abdulaieva, H. A. Aitiieva, A. M. Bielashova, O. O. Deineka, I. M. Dzhaparidze, Ye. F. Kalnynia, V. M. Orieshnykova, A. M. Sarkeiana ta in. b-d. [Tatiana Nylivna Yablonska, Ukrainian artist. Notebooks with sketches of portraits of MG Abdulaev, GA Aitiev, AM Belashov, OO Deinek, IM Japaridze, EF Kalnin, VM Oreshnikov, AM Sarkeyan et al.]. 64 арк., 2 док. *Central State Architectural and Musical Literature and the City of Ukraine*. F. 731. Op. 1. Spr. 3. Ark. 18, 29. [in Ukrainian].
13. Iablonska Tetiana Nylivna, ukrainskyi khudozhnyk. Portrety O. M. Zakharchuka, K. F. Kokhana, A. P. Koshtelianchuka, V. I. Svydy, F. L. Falchuka, I. M. Khokhlova, M. M. Chepyka, V. M. Yuhaiia [Tatiana Nylivna Yablonska, Ukrainian artist. Portraits of OM Zakharchuk, KF Kokhan, AP Koshtelyanchuk, VI Svyda, FL Falchuk, IM Khokhlov, MM Chepyk, VM Yugai]. Papir olivets, 1945–1953 rr., 9 арк. *Central State. archive-museum. literature and art. Of Ukraine*. F. 731. Op. 1. Spr. 1. Ark. 1,8,9. [in Ukrainian].